

Vlaams
Parlement

ingediend op **892** (2016-2017) – Nr. 1
27 september 2016 (2016-2017)

Voorstel van resolutie

van Johan Danen en Björn Rzoska

betreffende de versnelling van
het asbestsaneringsbeleid in Vlaanderen

TOELICHTING

De productie en toepassing van asbest en asbesthoudende materialen is in België sinds 1998 verboden. Maar in Vlaanderen is naar schatting 3,7 miljoen ton asbesthoudende materialen in omloop, vooral in de vorm van dakleien, gevelbekleding, golfplaten, nutsleidingen. Asbestafval (draailingen) werden ook gebruikt in de aanleg van paden en opritten. Hechtgebonden asbesttoepassingen vormen geen acuut risico voor de gezondheid, maar door verwerking of bij werken kunnen wel gevaarlijke asbestvezels vrijkomen. Dat geldt met name voor veel asbestdaken: hoe langer we wachten, hoe groter het risico wordt.

Op 24 oktober 2014 gaf de Vlaamse Regering haar goedkeuring aan de opstart van een asbestafbouwbeleid door de Openbare Afvalstoffenmaatschappij (OVAM) in het Vlaamse Gewest¹. Dat beleid moet Vlaanderen tegen 2040 asbestvrij maken. Zonder een extra plan zouden volgens de OVAM asbesthoudende producten pas tegen 2070 grotendeels verdwenen zijn.

Inmiddels heeft OVAM een reeks proefprojecten opgezet:

- een proefproject rond een samenaankoopformule voor het verwijderen en vervangen van asbestdaken, samen met de Intergemeentelijke Vereniging voor duurzaam Afvalbeheer regio Mechelen (IVAREM), gericht op particulieren en jeugdverenigingen;
- een proefproject rond de verwijdering van asbesthoudende leidingisolatie in samenwerking met de stad Antwerpen, gericht op particulieren;
- een proefproject met een samenaankoopformule voor de verwijdering en vervanging van asbestdaken, samen met de Intercommunale Ontwikkelingsmaatschappij voor de Kempen (IOK), gericht op land- en tuinbouwers.

Begin 2017 zou een evaluatie van de proefprojecten voorliggen. Tegen 2018 zou het definitief asbestafbouwplan worden opgeleverd. Dan pas zullen we kunnen inschatten of de ambitie die de regering in 2014 formuleerde, om Vlaanderen dertig jaar vroeger asbestvrij te krijgen, effectief kan worden waargemaakt, of er met name voldoende acties, middelen en personeel zullen worden ingezet de komende jaren.

Intussen is al veel tijd verloren gegaan. In 2006 werd reeds een aantal hoorzittingen georganiseerd in het Vlaams Parlement naar aanleiding van de veroordelingen die het Belgische bedrijf Eternit opliep zowel in Italië als in Nederland. Dat was een compromis. De vraag van Groen naar een onderzoekscommissie werd afgewezen. De Groenfractie lanceerde begin december 2006 in opvolging van de parlementaire hoorzittingen een eigen plan² waarbij werd uitgegaan van een gedeelde verantwoordelijkheid van bedrijven die in het verleden asbest toepasten en de overheid die te lang wachtte met regelgeving. Op 24 januari 2007 lanceerde toenmalig minister van Leefmilieu Kris Peeters een eerste 'Vlaams Actieplan Asbest'³. De kwestie van de (morele) aansprakelijkheid werd daarbij grotendeels ontweken. Zeven jaar later wordt een nieuw plan gelanceerd. En los van de nu al lopende proefprojecten, zal het nieuwe asbestafvoerplan van de regering pas na 2018 op kruissnelheid kunnen komen.

In Nederland heeft men de intentie om tegen 2024 asbestvrij te zijn. Dat is echt wel een stuk vroeger. Vanaf 2024 geldt in Nederland een verbod op asbestdaken. Het houdt in dat particulieren, bedrijven en (overheids-)instellingen geen asbesthoudende daken meer mogen bezitten. 2024 is dertig jaar na de

¹ <http://www.ovam.be/vlaamse-regering-hecht-goedkeuring-aan-asbestafbouwbeleid>.

² <http://www.politics.be/persmededelingen/13251/> – <https://docs.vlaamsparlement.be/docs/stukken/2006-2007/g1083-1.pdf>.

³ http://www.lne.be/070124_actieplan_asbest.pdf.

inwerkingtreding van het algehele verbod op asbest in Nederland (1993 – vijf jaar vroeger dan in België).

Asbest in drinkwater

In de commissie Leefmilieu werd ook al uitvoerig gediscussieerd over het probleem van waterleidingen van asbestcement. Onder meer vorig jaar naar aanleiding van een kritisch artikel over asbest in drinkwater in het tijdschrift Eos⁴. Vandaag bezit Vlaanderen nog ruim 19.000 kilometer aan asbestleidingen, goed voor 30 procent van het waterleidingnet. Dat er asbest in het kraanwater zit, is zeker: de concentraties elders in de wereld variëren van enkele vezels per liter tot honderden miljoenen, soms miljarden. Zeker als het water relatief zuur is, lost geleidelijk kalk op uit de leidingwand, waarna asbestvezeltjes eveneens loslaten. De minister beroept zich op de Wereldgezondheidsorganisatie (WGO), die aangeeft dat asbest in drinkwater geen risico zou vormen, maar vroeg de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) een extra rapport op te maken, dat inmiddels beschikbaar is⁵. Een aantal opvolgacties lopen nog. Enkele van de weinige studies die de auteurs van het artikel in Eos zelf vonden, suggereren wél een mogelijke link met kanker, en verspreiding van asbestvezels vanuit de darmen naar de rest van het lichaam en naar het nageslacht. De sussende richtlijn van de Wereldhandelsorganisatie (WHO) heeft grote gevolgen: overheden steunen erop om zichzelf en de bevolking gerust te stellen. Waterbedrijven voelen zich niet genoodzaakt om het leidingnet versneld te vernieuwen.

Asbest en gezondheid

Asbest is een commerciële term voor natuurlijke mineralen – silicaten – met een vezelachtige structuur die in steeds dunnere vezels splitsen. Die kunnen worden ingeademd en diep in de longen dringen. Er bestaan verschillende soorten asbest. Het gaat onder meer om blauwe, bruine en witte asbest. Asbest kende tal van toepassingen. De ongebonden versie werd gebruikt voor spuitasbest, thermische isolatie, asbestkoorden en -textiel, asbestpapier en -karton. Gebonden asbest werd onder meer gebruikt voor asbestcement (leien en golfplaten), bekend onder de naam Eternit en afkomstig van het bedrijf Eternit.

Dat asbest kankerverwekkend is, is bekend sedert de jaren zestig. De eerste informatie werd al bekend in de jaren vijftig. Directe blootstelling of omgevingsblootstelling veroorzaakt asbestose, pleurakanker of kwaadaardig mesothelioom of longkanker en buikvlieskanker.

Al in 1953 werd asbestose als beroepsziekte erkend in België. In 1955 was er het eerste epidemiologische bewijs van het verband tussen blootstelling aan asbest en bronchus- en longkanker. In 1960 kwam er een afdoend epidemiologisch bewijs van het verband tussen de blootstelling aan asbest en pleuramesothelioom. In 1982 werd mesothelioom erkend als beroepsziekte in België. En in 1983 werd de Europese richtlijn 83/477/EEG betreffende de bescherming van werknemers tegen de risico's van blootstelling aan asbest op het werk goedgekeurd. Die richtlijn werd in 1986 omgezet in Belgisch recht. Het duurde echter tot 1998 voordat de productie en het merendeel van de asbesttoepassingen in België verboden werden. Daarmee scoorde België bijzonder slecht in vergelijking met andere landen⁶. Pas in 2005

⁴ "Glaasje asbest, iemand?", Eos, 29, 2015.

⁵ <https://www.vmm.be/publicaties/asbest-in-drinkwater-evaluatie-en-opvolging-in-2015>.

⁶ Zie : http://ibasecretariat.org/asbestos_ban_list.php.

werd asbest verboden in heel de Europese Unie. Vanuit de asbestindustrie werd jaren lang hard gelobbyd om regelgeving af te blokken⁷.

Zowel de asbestproducenten als de overheid hebben te lang gedoogd dat de risico's van asbest werden geminimaliseerd, waardoor een wettelijke regeling uitbleef. Dat heet schuldig verzuim.

Nu komt het er op aan bij de opruiming van het asbest, dat nog overal verspreid zit in Vlaanderen, niet opnieuw dezelfde fouten te maken.

Johan DANEN
Björn RZOSKA

⁷ Bob Ruers, "Macht en Tegenmacht van de Nederlandse asbestregulering", proefschrift aan de Erasmusuniversiteit van Rotterdam, 2012 – cf. ook zijn getuigenis in de commissie Leefmilieu op 26 oktober 2006, onder meer over de verantwoordelijkheid van Eternit België – Marleen Teugels, Nico Krols, "Asbest, de seriemoordenaar", artikelreeks in Humo, juni-juli 2006.

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

- gelet op:
 - 1° het feit dat al sinds de jaren vijftig duidelijk is dat asbest kanker kan veroorzaken;
 - 2° het feit dat het Asbestfonds (AFA) vorig jaar in België 292 asbestslachtoffers met mesothelioom, of longvlieskanker erkende, 60% meer dan in 2014, en dat dit aantal volgens het AFA zeker nog tien jaar zal blijven stijgen;
 - 3° het feit dat door verwerking of werken de risico's op het vrijkomen van asbest ook bij hechtgebonden toepassingen jaar op jaar toenemen en voor een deel van het asbest 'de houdbaarheidsdatum' al lang overschreden is;
 - 4° de kosten waarmee gezinnen of kleine bedrijven geconfronteerd worden als ze asbest ontdekken en de verleiding die daardoor ontstaat om te kiezen voor minder professionele oplossingen;
 - 5° de behoefte aan een veilige inzameling en verwerking van asbestafval;
- overwegende:
 - 1° de verantwoordelijkheid van bedrijven die vroeger asbest produceerden en gebruikten, ook op het moment dat ze weet hadden van de grote gezondheidsrisico's die daaraan verbonden waren;
 - 2° de verantwoordelijkheid van overheden op alle niveaus (zowel Europees, federaal, Vlaams als lokaal) die laat wettelijke verbodsmaatregelen of voorzorgsmaatregelen getroffen hebben;
- vraagt de Vlaamse Regering uitvoering te geven aan het volgende tienpuntenplan:
 - 1° de oprichting van een asbestsaneringsfonds op Vlaams niveau

Het Asbestsaneringsfonds wordt opgericht door de Vlaamse minister van Leefmilieu. Het fonds wordt bij voorkeur deels gespijsd door de Vlaamse overheid, deels door de voormalige asbestproducenten. De grootte van de bijdrage van de verschillende producenten wordt in dat geval bepaald op basis van het historische aandeel van het bedrijf in de asbestproductie en -afzet in Vlaanderen. Daarnaast kan worden bekeken in welke mate de bedrijven die in het verleden asbest verwerkten, een rechtmatige bijdrage kunnen leveren.

Het fonds kan aangesproken worden voor:

- a) de screening en sanering van particuliere woningen;
- b) de asbestsanering in scholen;
- c) de verwijdering van asbestdaken;
- d) bewarende maatregelen t.a.v. asbestcementwaterleidingen;
- e) de uitbouw van een kwaliteitsvolle ontvangstinstallatie voor asbestafval in de gemeentelijke containerparken;
- f) de sanering van asbestbodems;
- g) een milieuverantwoorde verwerking van het vrijgekomen asbestafval;
- 2° een Vlaams meld- en steunpunt voor asbest

Er wordt een Vlaams meld- en steunpunt voor asbest opgericht, eventueel geïntegreerd in de bestaande structuur rond milieu en gezondheid. Dat zorgt voor een goede informatie en sensibilisatie. Het zorgt ook voor het (laten) uitvoeren van de asbestscreenings in particuliere woningen, en het wordt decentraal vertakt via een loket voor vragen van de eerste lijn in

de loco-regionaal gezondheidsoverleg en -organisaties (Logo's) en de gemeenten;

3° gratis asbestscreening op aanvraag

In het koninklijk besluit van 16 maart 2006 werden strenge regels vastgelegd om werknemers te beschermen tegen de blootstelling aan asbest, bijvoorbeeld bij de verwijdering van asbesthoudende materialen. Logischerwijze moet dezelfde voorzorg aan de dag worden gelegd door particulieren die asbest willen wegnemen. Maar het is specialistenwerk om de verschillende types van asbest te herkennen. Asbestgolfplaten zijn makkelijk herkenbaar, maar het wordt heel wat anders als het gaat over asbest in vloerbedekkingen. Door de grote risico's is ook deskundig advies nodig over de wijze van verwijdering. Mensen met ervaring of met de nodige opleiding moeten ter plaatse komen vaststellen of er asbest is, en kunnen uitleggen hoe dat veilig kan worden verwijderd. Die dienst kan best gratis worden georganiseerd;

4° een asbestattest voor elke woning

In Vlaanderen is de opmaak van een asbestinventaris enkel verplicht voor overheidsgebouwen (en scholen). Bij de overdracht van woningen, maar zeker bij het verbouwen, vernieuwen of slopen van woningen, zou een inventaris van de hoeveelheid asbest in een woning beschikbaar moeten zijn. Dat is niet alleen nodig om de nieuwe eigenaars of huurders te beschermen, maar ook ter bescherming van de arbeiders die de sloop- of verbouwingswerken uitvoeren. Het asbestattest verkrijgt men na een asbestscreening, of na een sanering door een erkend verwijderaar of bij de overdracht van een woning.

Naar aanleiding van de actie van presentator Thomas Vanderveken (wiens vader overleed aan longvlieskanker) onderzoekt de minister nu de mogelijkheid om een asbestcertificaat in te voeren voor elke woning. Dat zou dan een onderdeel zijn van een eengemaakt woningattest of woningpas dat bij de overdracht of verhuur van woningen moet worden voorgelegd. Tegen het einde van het jaar zou de minister hieromtrent duidelijkheid creëren;

5° een tegemoetkoming voor de verwijdering van asbest

Indien er asbest wordt aangetroffen in particuliere woningen, is het essentieel dat het ook op een veilige manier verwijderd wordt, zeker als het gaat om asbest in losse vorm (zoals spuitasbest, het zogenaamde niet-hechtgebonden asbest). Wie het asbest laat verwijderen door een geregistreerde inzamelaar of een erkende asbestverwijderaar heeft recht op een tegemoetkoming uit het Vlaamse Asbestsaneringsfonds, die twee derde van de totale kostprijs bedraagt. Voor sociale doelgroepen worden kosten integraal terugbetaald of geprefinancierd. Ook beheerders of verenigingen van eigenaars moeten recht hebben op die tegemoetkoming. Het Vlaamse steunpunt kan ook worden ingeroepen voor steun bij de opleiding van de mensen die professioneel in contact komen met asbest (bijvoorbeeld personeel van containerparken);

6° een goed beveiligde ontvangstinstallatie voor asbest in elk gemeentelijk containerpark

Particulieren die ervoor kiezen om zelf gebonden asbest (bijvoorbeeld leien en golfplaten) te verwijderen, moeten in hun eigen gemeente terecht kunnen bij hun gemeentelijk containerpark. Het afleveren van dat asbestafval is steeds gratis. Sluikstorten van asbest dient te allen prijze te worden vermeden. De uitbouw van de asbestontvangstinstallaties voldoet aan alle veiligheidsvoorschriften (zie omzendbrief van 2008: http://www.lne.be/organisatie/documenten/omzendbrieven/omzendbrief_LNE_2008_2%20as-

best%20containerparken.pdf/view). Gemeenten kunnen voor de inrichting en beveiliging ervan extra middelen vragen aan het Asbestsaneringsfonds.

Voor het gevaarlijkere ongebonden asbest wordt, wegens het hoge gezondheidsrisico, met gespecialiseerde firma's gewerkt, waarvoor de particulier (of de vereniging van eigenaars) een beroep kan doen op de tegemoetkoming vermeld in punt 5°;

7° verbod op asbestdaken vanaf 2030

Naar Nederlands voorbeeld voert ook Vlaanderen een verbod in op asbestdaken, en dat vanaf 2030. Van dan af mogen particulieren of bedrijven geen asbestdaken meer bezitten. De invoering van een dergelijk verbod gaat gepaard met ernstige inspanningen op het vlak van ondersteuning van gezinnen (zie punt 5°) en (landbouw)bedrijven. Ook hier kan de Nederlandse subsidieregeling voor de verwijdering van asbestdaken bij particulieren en bedrijven als model gelden. Interessant is ook de aanvullende provinciale subsidieregeling in Nederland voor de verwijdering van asbestdaken op landbouwbedrijven en de vervanging van die asbestdaken door zonnepanelen (asbest eraf, zonnepanelen erop). Als de lopende proefprojecten rond samenaankopen van asbestverwijdering positief geëvalueerd worden, kan ook voor een veralgemening van deze aanpak worden gekozen. Mits voldoende steun voorzien wordt met middelen uit het Asbestsaneringsfonds.

Naast asbestdaken zijn er ook asbestdakbeschotten (aanwezig onder de dakpannen) en bodems van de afwateringszones van asbestdaken zonder dakgoot (cf. Geofox-Lexmond Milieuadviseurs, "Bijzonder Inventariserend Onderzoek. Erosie van Asbestdaken", 2014 (in opdracht van de Nederlandse provincies Overijssel en Gelderland)). Ook hier is sanering aangewezen;

8° preventieve maatregelen ten aanzien van asbestwaterleidingen

Bij het huidige tempo van vernieuwingen, kan het nog honderd jaar duren voor alle asbestleidingen in Vlaanderen verdwenen zijn. Dat is vanuit het voorzorgsprincipe moeilijk te verantwoorden. Vandaar drie voorstellen:

- a) het drinkwater wordt zo verkregen dat de eigenschappen van het water afgifte van asbest uit leidingen maximaal kunnen vermijden (opname van de saturatie-index in het Drinkwaterbesluit) (een maatregel die 'aangewezen en haalbaar' is volgens het VMM-onderzoek <https://www.vmm.be/publicaties/asbest-in-drinkwater-evaluatie-en-opvolging-in-2015>, p. 16);
- b) drinkwatermaatschappijen rollen een programma uit van 'relining' of 'sliplining' van asbestleidingen. Daarbij wordt in een bestaande waterleidingbuis een nieuwe buisconstructie ('relining' zoals uitgetest in het Nederlandse Sittard) of een nieuwe smallere buis ingebracht ('sliplining') zonder dat buizen moeten worden opgegraven;
- c) bij de vervanging van drinkwaterleidingen wordt voorrang gegeven aan leidingen die een mogelijk risico inhouden voor de gezondheid (ioden en asbestleidingen) (cf. de sectorale beslissingsboom rond aanpak vervanging leidingen uit asbestcement binnen de sector, in overleg met OVAM).

Voor de twee eerste (bewarende) maatregelen kan een beroep worden gedaan op het Asbestsaneringsfonds;

9° sanering van alle plaatsen in Vlaanderen waar asbest in de bodem zit

OVAM voerde in de periode 2004-2011 reeds een saneringsproject uit voor asbestcementdraailingen die gebruikt werden voor wegen en opritten in negentien gemeenten in de streek rond Kapelle-op-den-Bos en Willebroek. Een tweede saneringsproject is dat aan de Langerbruggekaai te Gent.

OVAM is sinds 2014 ook bezig met het onderzoeken en saneren van de reeds gekende, aangemelde terreinen van asbestproductieafval. Men werkt in drie fasen: inventarisatie, onderzoek en vervolgens sanering, als eigenaars hierom verzoeken. OVAM betaalt de kosten, de eigenaars betalen de heraanleg van de bovenste laag.

Dus er gebeurt al heel wat, maar een systematische aanpak over heel Vlaanderen is nodig. Op het lokale niveau moeten de gemeenten een inventaris opstellen van alle ruimten die voor het publiek toegankelijk zijn en waar asbest gebruikt werd, en moeten zij meehelpen met de saneringswerken, bijvoorbeeld aan de lokalen van jeugdbewegingen of aan de typische voetbalchalets aan sportclubs. Het nu lopend proefproject van OVAM/IVAREM moet geëvalueerd, zo nodig bijgestuurd en dan veralgemeend worden;

10° veralgemening van de sanering van asbestverontreiniging in schoolgebouwen

Als het gaat over kwetsbaarheid voor milieu- en gezondheidsproblemen, zijn kinderen sowieso een gevoelige groep. Scholen dienen te beschikken over een asbestinventaris en een asbestbeleidsplan. De inventarisatie van asbest in schoolgebouwen komt intussen op gang. En er is een contractformule voorzien voor urgente asbestsaneringen op scholen. Geïnteresseerde scholen hadden tot 15 januari 2016 de mogelijkheid om zich aan te melden. Meer dan 425 scholen maakten hiervan gebruik. Driehonderd daarvan werden door OVAM geselecteerd. Het echte werk moet nu aanvangen. Uiteindelijk moeten alle schoolgebouwen gescreend en zo nodig asbestvrij gemaakt worden. Het Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs (AGION) kan daarbij beroep doen op het Asbestsaneringsfonds.

Johan DANEN
Björn RZOSKA